

A leggyakoribb történelmi mértékegységek:

A mértékegységek magyar nevük betűrendjében sorolnak, az esetleges alegységek ezeken belül szintén. Az egységek neve után a latin, majd a német terminológia következik (amelyik van), az eredet, az első okleveles előfordulás éve, végül a metrikus nagyság: becslve (b) vagy pontosan, több érték esetében a szélső kerekített értéke, esetleg az átlag (á) vagy a gyakoriság (gy).

Hosszmértékegységek

Arasz:	Görög-római, európai előzmény. 1345. 18-27 cm. Bánya, királyi (19,45 cm, etalon), mérnöki, pozsonyi (26,6 cm)
Bála, bal, bala, ball:	Német előzmény. 1344. 50-300 m textília
Fertály, vierteil:	Hazai szűrszabók. XVIII. Század. 15,5 cm.
Hajtvány:	Hazai. XVII. század. 62-94 cm textília.
Hüvelyk, digitus, zoll, daumbreit:	Római, európai előzmény. 1279. 1,9-3,2 cm. Bánya, bécsi (2,63), erdélyi, erődítmény, királyi (2,6 cm), mérnöki, pozsonyi (3,18 cm)
Kerékfordulás, inversio rotae:	Hazai. XVII. század. 3,38 m.
Kötél, corda, funiculus, funis, seil:	Európai előzmény. 1208. 7-60 m, á. 40 m. Bánya.
Láb, pes, schuh, fuss:	Görög-római, európai előzmény. 1266. 18-35 gy. 31 cm. Bajor, bánya, bécsi (36,1 cm), budai, erdélyi, erődítmény, királyi (31, 26 cm), mérnöki, nagyszombati, párizsi, pozsonyi (31,68 cm), rajnai, római szűrszabó.
Lépés, gressus, schritt:	Római, európai előzmény. 1262. 63-94 cm. Katonai, királyi (98,78 cm), mérnöki.
Kettőslépés, passus, schritt:	1,6-1,9 m. Királyi (1,87 m), mérnöki, nagyszombati, római.
Mérföld, millaria, millarium, meil:	Római, európai előzmény. 1236. 1740-8360 m. Erődítmény, földrajzi, itáliai, magyar (régii 11 376 m, új 8353,6 m), német, osztrák/posta (7585,9 m), tengeri.
Órajárás, horea spatium, stundlang:	XVII. század. Kb. 3800 m.
Öl, orgia, klafter:	Görög, európai előzmény. 1091. 1,8-3,1 m. Bánya, bécsi (1,896 m), budai, erdélyi, erődítmény, királyi (3,126 m, etalon), kőműves, mérnöki, magyar, párizsi, pozsonyi (1,9 m), rajnai.
Rőf, ulna, elle:	Görög-római előzmény. 1255. 58-78, gy. 62

	cm. Bécsi (77 cm), brassói, budai, drávamelléki, eperjesi, erdélyi, gyöngyösi, kassai, királyi (62,52 cm), kolozsvári, körmendi, krakkói, lőcsei, magyar=sing (62,2 cm), mérnöki, munkácsi, pozsonyi (78,3 cm), selmeci, szebeni, török, turóci, varasdi, zágrábi.
Rúd, pertica, rute:	Római, európai előzmény. 1295. 1,6-3,8 m. Mérnöki, osztrák (3,79 m), posztó.
Sing lásd rőf:	Magyar
Stádium, stadium, feldweg:	Görög-római, európai előzmény. 1400. 184,8 m.
Tenyér, palmus, handbreit:	Görög-római, európai előzmény. 1247. 8-11 cm. Királyi (7,8 cm), pozsonyi (9,3 cm), hüvelykes.
Ujj, digitus, fingerbreit.	Görög-római, európai előzmény. 1244. 1,7-1,9 cm. Királyi (1,95 cm).
Vég, petia, stück.	Európai előzmény. 1255. Vászón 6-82, á28 m, posztó 5-62, á 20 m.
Vonás, strich:	Osztrák előzmény. 1757. Lómérték, újoncmérték: 0,65 cm

Távolságbecslés (XVII. századig alkalmazták): általánosan (hosszan, messzetávol stb.), holdhosszal, teleknagysággal és a következők röppályájával: ágyúlövés, dárdahajtás, kőhajítás, nyíllövés, pisztolylovés, puskalövés.

Föld-területmértékek

A hosszmértékekkel azonos rendű a szemle, de az adattartomány kiegészül: a metrikus értékeken kívül (az előtt) szerepel még más mértékekhez való viszony (ha volt), valamint a bécsi négyszögöl (nöl) adata is.

Akó, urna eimer:	Európai előzmény. XVII. Század. Szőlőmérték. 1,8-2,8 árok; 10 font 0,2-1,0 kapás, 2-100 nöl, 0,07-3,6 ár. Erdélyi, pozsonyi, soproni.
Árok, fossa, gruber:	Hazai. XVII. század. Szőlőmérték. 0,36-0,54 akó; b. 20-32 nöl; 0,7-1,2 ár.
Átalag, antal(kó), vasculum:	Hazai, XVII. Század. Szőlőmérték. b.5,3 nöl; 1,2 ár.

Barázda, sulcus, furche.:	Hazai. Szántónál: 1180. 0.008-0,025 hold; b. 10-33 nöl, 0,4-1,2 ár. Szőlőnél: XVIII. Század. 0,092-0,148 kapás; b. 18-25 nöl; 0,7-1,1 ár.
Boglya, cumulus, schober:	Hazai, XVII. század. 13-2,8 kaszás; b. 1000-1850 nöl; 37-77 ár.
Bravi:	Fiumei. XVI. század. Szántó, szőlő: 70 nöl; 0,7-1,1 ár.
Cira:	Ismeretlen eredetű. 1522. Teleknél: b. 121-1007 nöl; 4,3-36,3 ár. Szőlőnek b. 224-999 nöl; 8,0-36,0 ár.
Csöbör, tina, zuber:	Hazai, XVII. század. 0,35-0,44 kapás; b. 3-40 nöl; 0,4-1,4 ár.
Darab, frustum, stück:	Hazai, XVII. század. Szántó: 1 hold; 0,8-1,2 kassai köböl; b. 800-1200 nöl; 28,8-43,2 ár.
Disznó, porci, saginari possunt:	Hazai, XVI. század. Erdő: 0,3 hold; b. 147-423 nöl; 15,2 ár.
Dönüm.	Török mérték. XVII. század. Nem honosodott meg. 261 nöl; 9,4 ár.
Dülő/ödölő, divertikulu, angewende:	Hazai, 1307. kb. 1 hold. (Ödölő a szántó végén keresztbe fekvő parcella, ahol az eke fordul.)
Ekealja, aratrum:	Ósi mértékünk. Szokásos (120 szokásos hold; b. 33,6 ha), királyi (150 királyi hold; 126,6 ha).
Fa.	Szerémi szilvás mérték. XVIII. Század. b. 4,0 nöl; 0,14 ár.
Falka:	Kővár vidéki mérték. 1508. Szántó: kb.1 hold; b. 900 nöl; 32,4 ár.
Fejsze:	Jászkun kivételes mérték. 1745. Szántó: 1 kötél; 38 kat. hold; 21,86 ha.
Fertály, auarta, quartale, vierteil:	Hazai. Szántó: XVII. század. b. 200-300 nöl; 7,2-10,8 ár, Jászságban 30 kat. hold. Szőlő: 1332. Sárváron 898-3997 nöl, 32,3-143,8 ár, Budán 800 nöl; 28,8 ár.
Flanga:	Szepességi rét mérték. 1437. Nagysága ismeretlen.
Font, libra, pfund:	Osztrák előzmény. 1661. Fertő-vidék szőlőmértéke: 1 soproni ár, 1,0-2,5 kapás, b. 60-130 nöl; 1,4-5,4 ár.
Forint:	Jászkun mérték (megváltási árból). 1745. Szántó: 235-1900 nöl; 8,5-68,3 ár.
Gyalog:	Jászkun sajátos mérték. 1745. Szántó: 23 500 és 89 800 nöl; 8,17 és 32,3 ár.
Hold, juger, jugerum, joch:	Római, európai előzménytől független ősi mértékünk, egy nap alatt felszántott terület. A szántó mértékéből fokozatosan más művelési ágaknál is alkalmazott mérték lett. Szántónál (csak néhány viszonyt említve): 1 falka; 2 kila; 1 köböl; 2 mérő; 0,12-0,18 nyilas, 0,06-

	1,0 rúd; 2.5 véka; 600, 800, 1000, 1200, 1300, 1400, 1500, 1600, 1800, 2000, 2200 nöl; 21,6, 28,8, 36,0, 40,0, 43,2, 46,6, 50,4, 57,5, 64,0, 71,9, ár. – Rétnél: 1 boglya; 1 kaszás; 0,5-3,0 szekér; 1000, 1100, 1200, 1300, 1600, 2200 nöl; 36,0, 40,0, 57,5, 61,5 ár. – Gyümölcsöskert: 500 szilvafa: 1100, 1600, 1700 nöl; 40,0, 57,5, 61,5 ár. – Szőlő: 6,7 kapás; 1000, 1100, 1200, 1300, 1600 nöl; 36,0, 40,0, 43,2, 46,3, 57,5 ár. Telek: 1000, 1100, 1947, 2000 nöl; 36,0, 40,0, 46,6 ár. – Kasztrális (1600 nöl; 57,5 ár), királyi 2347 nöl, 84,4 ár), kis magyar (1200 nöl; 43,2 ár), öreg, régi.
Hordó, vas, fass:	Hazai, 1621. Szőlő: 0,5-5,0 kapás; 108-940 nöl; 3,9-27,7 ár. Káposztáskert: 40 káposzta; b. 3,5 nöl; 0,12 ár.
Ice, justa, media halbe:	Hazai, 1395. Veteményeskert: 9-38 nöl; 0,3-1,4 ár. Tököskert: 240-470 nöl; 8,6-16,9 ár. Szőlő: 2,6-10,0 nöl, 0,09-0,36 ár. Budai, kőszegi, pozsonyi (3,5 nöl; 0,12 ár).
Juh, ovis:	Hazai, 1723, Legelő: b. 300-500 nöl; 10,8-18,0 ár.
Kapaalja, fossor, hauer:	Ósi mértékünk: 1 kapával egy nap alatt megkapált terület. 0,25-5,3 akó; 1,3-4,0 csöbör; 0,25 fertály; 10 font; 1,0 napszám; 0,3 pászta; 9 sor; 500-2000 szőlőtőke; 0,1-13,0 vödör; 7-420 nöl; 0,25-15,1 ár.
Káposztafej:	Hazai. 1778. Nyugat-Dunántúlon káposztáskert: b. 0,087 nöl, 0,31 m ²
Kaszaalja, falcastrum, mader:	Ósi mértékünk: 1 kaszával egy nap alatt lekaszált terület. 0,3-0,8 boglya; 0,5-1,0 hold; 0,5-4,5 pozsonyi mérő; 30 porció; 0,5-1,0 szekér; 300-1760 nöl; 10,8-63,3 ár.
Kerékalja:	Hazai, 1752. Tisza-vidéki mérték. 0,07 kötél: 608.1260 nöl; 21,8-45,3 ár.
Kert, hortus, garten:	Hazai, 1778. Nyugat-Dunántúlon káposztáskert: 100 káposztafej; b. 6.4-11,0 nöl; 0,22-0,39 ár.
Kila:	Török előzmény. XVII. század. Hódoltsági területen továbbélve. 0,25-1,0 hold, 500-850 nöl; 18,0-40,8 ár.
Korec:	Hazai. XVII. század. Felvidéki szántómérték. Nagysága ismeretlen.
Kosár, corbis:	Hazai, XVIII. század. Veszprémi kertmérték. Nagysága ismeretlen.
Köböl, cubulus, kübel:	Hazai, XVI-XVII. századforduló. Eredetileg egy köböl vetőmagnyi terület, de általánosult. Szántó: 0,3-2,0 hold; 2,0 lánc; 1 pozsonyi mérő. Rét: 1,0 kaszás; 2,0 szekér. Szőlő: 3,0-

	8,0 kapás. Együtt: b. 376-1890 nöl; 13,5-68,0 ár. – Bártfai, besztercebányai, budai (780-940 nöl; 28,0-34,0 ár), debreceni, egri, eperjesi, erdélyi (0,5 hold; 800 nöl; 28,8 ár), gárci, héthársi, kassai (0,16-3,0 hold; b. 667-3984 nöl; 23,6-143,3 ár), késmárki, kis, kőszegi, krompachi, lőcsei, lublói, margittai, nagy, öreg, rozsnyói, sarlói, somorjai, szász, szebeni, szécsi, szenici, szepesi, sztropkói, tállyai, tolcsvai, újhelyi, ungvári.
Kötél, funiculus, seil:	Ósi általános mértékünk. 16,0-6,0 hold; 1,0-3,0 köböl; 1,3-3,0 szekér; 234-384 nöl; 8,6-13,8 ár. Számítási egységként: 20 386-96 276 nöl; 7,33-24,6 ha. 55,6 nöl; 2,0 ár.
Bányakötél:	
Köz:	Hazai, 1627. Vasi mérték. Szántó: 100 nöl; 3,6 ár. Szántó: 100 nöl; 3,6 ár. Szőlő: 8,6 nöl; 0,31 ár.
Láb, pes:	Hazai, 1631. Sárosi kertmérték. Nagysága ismeretlen.
Lánc, catena, kette:	Osztrák előzmény, 1745. általában: 1,0-2,7 hold; 1 köböl. Szántó: 277-3800 nöl; 10,0 ár – 1,3 ha. Rét: 1600 nöl; 57,5 ár. Szőlő: 600 nöl; 25,6 ár. Erdő: 500 nöl; 18,0 ár.
Likó:	Horvát-szlovén előzmény. 1472. b. 0,021-0,169 ár.
Ló:	Hazai. XVIII. század. Tisza-vidéki legelőmérték. 608-1280 nöl; 21,9-46,0 ár.
Lukna:	Lengyel előzmény. 1610. Felvidéki mérték. b. 2080 nöl; 75,0 ár.
Marha:	Hazai. 1716. Legelő: b. 608-1280 nöl; 21,9-46,0 ár.
Mázsa, centenarius:	Hazai. XVIII. század. Nyugat-Dunántúlon dohányföld: b. 190 nöl; 6,9 ár. Erdélyben rét: 0,1-0,3 hold; 0,08-0,1 kaszás; b. 80-213 nöl; 2,8-7,6 ár.
Mérföld, milliaria:	Hazai. XVII. század. kivételes mérték, kerületet közöl.
Mérő, metreta, metz:	Hazai. XVI-XVII. századforduló. Eredetileg egy mérő vetőmagnyi terület, de általánosult. Általában: 0,11-1,0 hold. Szántó: 244-830 nöl; 8,8-29,6 ár. Rét: 120-880 nöl; 4,3-31,7 ár. Szőlő: 130-820 nöl; 19,1-29,6 ár. Erdő: 770-840 nöl; 27,7-302 ár. – Bánovci, báti, bécsi (530 nöl; 19,2 ár), budai, csejteji, győri, komáromi, köpcsényi, nagybányai,

	nagymihályi, nagyszombati, óvári, öreg, pesti, pozsonyi (szántó: 0,1-4,0 hold; 0,5 kila; 0,12 kötél; 0,5 lánc; 0,4 napszám; 0,1 nyilas; 0,14 szekció; 2,0 véka; 400-1000 nöl; 14,4-36,0 ár; veteményeskert: 450-800 nöl; 19,4-28,8 ár; rét: 0,41-1,0 hold; 0,2-4,0 kaszás; 0,5-0,75 szekér; 480-3200 nöl; 17,3-115,1 ár; szőlő: 1-9 font; 0,5-1,0 hold; 1,0-15 kapás; 75-800 nöl; 2,7-28,8 ár).
	Sárosi, sarlói, szenici, tapolesányi, tarnóczi.
Meti:	Horvát-szlovén előzmény. 1368. Szántó, szőlő, telek kb. 1 hold.
Napszám, tagwerk:	Osztrák előzmény. 1392. káposztáskert: 1230-1370 nöl; 44,2-49,3 ár. Rét: 520-1650 nöl. 18,7-39,3 ár. Szőlő: 70-200 nöl; 2,5-7,2 ár
Négyszöghüvelyk, qadrazzoll:	Osztrák előzmény. XIX. század. Bécsi (144 bécsi négyszögvonalt; 6,93 cm ²
Négyszögláb, qadratfuss:	Osztrák előzmény. XVII. század. Bánya, bécsi (0,0999 m ²), budai, erdélyi, erődítmény, királyi, mérnöki, pozsonyi.
Négyszöglépés, quadratschritt:	Osztrák előzmény. XVII. század. közönséges, katonai, királyi, mérnöki (0,62 m ²).
Négyszögkettőslépés:	
Négyszögmérföld, quadratmeil:	Osztrák előzmény. XVII. század. Magyar: 69,78 ha, osztrák: 57,55 ha.
Négyszögöl, orgia quadrata, quadratklafter:	Osztrák előzmény. XVII. század. Bánya, bécsi (3,596 m ²), erődítmény, királyi (9,7 m ²), mérnöki, pozsonyi.
Négyszögrúd, quadratrute:	Osztrák előzmény. XVII. század. mérnöki (XVII. század. 25,5 m ² , XVIII. század 3,5 m ² , XIX. század. 14,3 m ²), osztrák.
Négyzetméter:	1874:8 tc.: 0,278 bécsi négyszögöl. (1 ár = 27,8 nöl, 1 hektár = 2,3 magyar hold, 1,73 kat. hold; 1 m ² = 0,1 királyi nöl, 1 ha = 1,18 királyi hold)
Nyíl, nyilas, funis, seilmass:	Ósi földosztási mód és földmérték. 30-60 hold; 2347-6117 és 9000 nöl; 84,4-219,3 ár és 3,26 ha.
Oka:	Török előzmény. XVII század. Szőlő, szilvás: b. 5,1 nöl; 0,18 ár.
Oktál, octale, achtteil.	Hazai. 1438. Telek: 120-1023 nöl; 4,3-36,1 ár. Szőlő: 400-1998 nöl; 14,4-71,9 ár.
Öl, orgia:	Hazai. XVII. század. Felvidéken rétmérték, ismeretlen nagyságban. Jászkunságban szántónál: 360-5600 nöl; 12,9-201,0 ár.
Pászta:	Hazai. XVII. század. Veszprém, Csongrád, Erdély szőlőmértéke: 3,0 kapás, 1,0 vágó; 19-

	42 út; 150-690 nöl; 12,9-201,0 ár.
Petrence, cumulus:	Hazai. XVIII. század. Ismeretlen nagyságú mérték.
Pint, pinta, mass, pündt:	Osztrák előzmény. XVI-XVII. századforduló. Szőlő: 0,22 vödör; 0,11 kapás; b. 13,7-20,6 nöl; 0,49-0,74 ár.
Porció, portio:	Hazai. XVII. század vége. Erdélyben rétmérték: 0,016 szekér; 0,033 kaszás; 46-177 nöl; 1,6-6,3 ár.
Puttony:	Hazai. 1675. Tokaji szőlőmérték: b. 34 nöl; 1,2 ár.
Rend:	Jászkun kivételes mérték. 1745. b. 4800 nöl; 1,72 ha.
Rét, pratum:	Hazai. 1601. kivételes mérték: 1,5 pozsonyi mérő; 1,0 szekér; 2,0 kaszás; 1200-1800 nöl; 43,2-65,0 ár.
Rovás:	Hazai. 1745. Kivételes jászkun mérték, Szántó: 10,440 nöl; 3,75 ha. Rét: 4320 nöl; 1,55 ha.
Rúd, virga, pertica, rute:	Osztrák előzmény. 1295 Szepességi telek: 200-800 nöl; 7,2-28,8 ár. Jászkunság: 160-570 nöl; 8-20,5 ár, illetve 300-19 760 nöl; 1,1 ár-7,21 ha.
Sor:	Hazai. 1825. Szőlő: 0,09-0,11 kapás; 11,0-18,2 nöl; 0,39-0,64 ár
Statera:	Körös megyei ismeretlen nagyságú szőlőmérték. XVI. század.
Szántó, juger, acker:	Hazai. 1290. 1,0 hold; 1,0 köböl; 1-2,5 mérő; 700-1300 nöl; 25,2-46,8 ár.
Szekció:	Hazai. 1828. Székesfehérvári szántómérték: 7 pozsonyi mérő; 4000-4200 nöl; 1,43-1,51 ha.
Szekér, currus, fuder:	Hazai. 1199. 0,3-1,0 hold; 0,5-3,2 kaszás; 0,3-0,6 kötél; 30-60 poció; 1 vontató; vellesta; 348-1600 nöl; 12,5-57,5 ár.
Szilvás, prunetum:	Horvát-szlavón előzmény. 1762. 500 fa; 1 hold; 50 üst; b. 130-2000 nöl; 46,8-75,9 ár.
Szőlő, vinea:	Hazai. XVI. század. Ritkán dívó, darabszám értelmű mérték.
Szőlőtőke, palus, weinpfal.	Hazai borvidéken. 1770. 0,0002-0,0006 kapás; 0,02 út; 0,001 vágó; 0,10-0,39 nöl; 0,4-1,4 m ²
Telek:	Két típus. Bányatelek, lehen, wehr, grubenmass. Német előzmény. XVI. század. 1546-1752: 98 bánya nöl; 4,0 ár, 1753-1792: aknatelek 9408 bánya nöl; 3,84 ha, tárnatelek 25 888 bánya nöl; 10,26 ha. 1792. kis tárnatelek is: 12 544 bánya nöl; 10, 25 ha.

	Mezőgazdasági, sessio behausung. Általában nem földmérték, de egyes településeken belül bizonyos időhatár között közismert azonos nagyságú terület. 172-5600 nöl; 6,3-201,4 ár.
Tized:	Jászkun kivételes mérték. 1745. 36 rend; 172 800 nöl; 6,3-201,4 ár
Út:	Hazai borvidékeken. 1622. 0,02-0,06 pászta, vágó; b. 8,5 nöl; 0,3 ár.
Üst, labes:	Horvát-szlavón mérték. 1762. 5 oka; b. 200 nöl; 7,2 ár.
Véka, quartale:	Hazai. 1603. Tisza-vidéki, erdélyi szántómérték. 0,3-0,5 falka; 0,12-3,0 hold; 132-750 nöl; 4,2-27,0 ár.
Velleszta:	Hazai. 1620. Csallóközi rétmérték. 8 kaszás; b. 3360 nöl; 1,2 ha.
Vereten:	Horvát-szlavón ősi mérték. XVI. század. 1 hold; kb. 7,3 ha.
Vitorna:	Hazai. 1418. Erdélyi rétmérték. 1 kaszás; b. 1600 nöl; 57,5 ár.
Vontató:	Hazai. 1786. alföldi rétmérték. 510-3200 nöl; 18,8-115,1 ár.
Vödör, idria, emeri:	Részben hazai, részben osztrák előzmény. 1512. Dunántúlon: 10 font; 10 kapás; 40-800 nöl; 1,4-28,8 ár. Erdélyben: 0,1-2,9 kapás; 19-80 nöl; 0,3-2,9 ár.
Zakepli:	Trencsényi ismeretlen nagyságú rétmérték. XVI század.
Zsák, saccus:	Hazai. 1745. Alföldi szántómérték. 1 hold; 1200, 1600 nöl; 43,2-57,5 ár.

Területnagyság becslés (a XVIII. század elejéig dívott), szántó, veteményes, gyümölcsös, szőlő, rét erdő megnevezéssel helyben szokásos, ismert egységnyi nagyság alapján, de gyakran darabszám értelemben is. Fogás, nyomás, porta, tanya nem volt mérték, becslés-eszköz sem.

Metrikus nagyságrend szerint (az alegységekkel együtt) következő a helyzet: 1 mérték 1 nagyságban a cm², 26 mérték 25 nagyságban a m², 339 mérték 266 nagyságban az ár, 36 mérték 34 nagyságban a hektár nagyságrendjén sorol. Ez is bőséges készlet, és ez is túlságosan differenciált. E területen már a XVIII. század végén látható az integrálódás a négyszögöl és a hold javára. S mivel a földadó-nyilvántartást: a katasztert e két mérték alapján szerkesztették, megmaradt a metrikus rendszer mellett, csak 1970-ben váltották át mechanikus átszámítással metrikus értékre.

Úr- és térfogatmértékek

Három altípust külön kell tárgyalni. A híg űrmértékeket közkeletűen bormértékeknek is nevezték, bár sört, pálinkát, ecetet is mértek velük. A száraz űrmértékeknek csak egy része gabonamérték (bár ezeket más szemes termés – borsó, bab stb. – mérésére is használták), más része egy-egy meghatározó anyag mérésére szolgált. A térfogatmértékeknek pedig nem volt mérőeszközük: a mérendő anyag meghatározott ismert nagysága: térfogata önmagában a mérték. – A szemle rendje mindháromnál az előző típusokéval azonos.

HÍG ŪRMÉRTÉKEK:	
Akó, urna, tinna, eimer:	Európai előzmény. 1226. 10-120, gy. 52,64 icce; 50-110, gy. 541. Bazini, bécsi (64,80 icce; 56,58 l), budai, dévényi, egri, farnadi, füzesgyarmati, kapornaki, ladányi, nagybányai, nyírségi, pozsonyi (64 icce; 54 l), rohonci, szendrői, szentgyörgyi, szetei, veszprémi, zágrábi, zalai.
Átalag, vasculum.	Hazai. XVII. század. 80-90 icce; 67-75 l.
Batman:	Török előzmény. 6 oka, azaz 7,692 l.
Csöbör, idria, scaphium, tinna, zuber:	Hazai. 1395. 6-100, gy. 50 icce; 5-200, gy. 421. Balogi, baranyai, báti, bazini, bélteki, beregszászi, bihari (50 és 100 icce, 42 és 84 l), borsodi, dobrai, ecsedi, egerszegi, emödi, erdőbényei, erdődi, esztergomi, füredi, hegykői, ilosvai, kászoni, kazai, muzsai, nagymihályi, németkeresztesi, ónodi, pozsonyi, (16 icce, 13 l), putnoki, rákosi, sárospataki, somlyói, soproni, sümegi, szalonnai, szádvári, szalárdi, szendrői, szentgyörgyi, szerednyei, szerencsi, tarcali, tasnádi, tokajhegyaljai (50 icce; 42 l), trencsényi, ungvári, váradi, veszprémi, zempléni.
Dreiling, ternarius, dreyling:	Osztrák előzmény. 1542. 20-30 akó; 5,8-23,9 hl.
Fuder, carratum, fudar, fuder:	Osztrák előzmény. 1542. 28-36 akó; 16,2-20,8 hl.
Hordó, vas, vasa, fass:	Hazai. 1395. 8-93 köből; 80-930 l. Beregszászi, gönci, gyöngyösi, kassai, munkácsi, pozsonyi, soproni, sztankóci, telkibányai, tokajhegyaljai (160-180 icce; 134-151 l), tolnai, ungvári, váradi.
Icce, justa, media, halbe:	Európai előzmény. XVI. század. 2 meszely; 0,6-4,2, gy. 0,9 l. Arlói, aszalói, balogi, barii, bazini, bécsi, (0,7 l), bélteki, bihari, bodrogkeresztúri, borsodi, budai, csabai,

	csikói, debrői, bobrai, drégelyi, emódi, erdőbényei, erdődi, erdőszadai, fehérvári, farnadi, füleki, füzéri, füzesgyarmati, gágyvölgyi, gönci, gyöngyösi, gyöngyöspüspöki, hanusfalvai, helmeci, homonnai, igráni, kállói, kassai, kászoni, kazai, kenézi, kistornyai, korompai, kövesdi, ladányi, lizskai, lizsói, mádi, modori, munkácsi, muzsaji, nagymihályi, nagyszombati, nyírségi, nyitrai, patai, perényi, petrii, pozsonyi, (0,83 l), putnoki, sajókeresztúri, salánki, somi, soproni, szalkai, szalonnai, szendrői, széplaki, szinyérváraljai, szerdahelyi, szerencsi, szikszói, szobránci, szödényi, tállyai, telkibányai, terbesi, tokaji, tolcsvai, újhelyi, újvárosi, ungvári, váradi, varanói, varanói, varbói, verpeléti, vitáni, vöröskői.
Kanta, canta, cantarus:	Török előzmény. 1588. 10 icce; 8 l.
Köböl, cubulus, kübel:	Hazai. 1067. 7-30, gy. 10, 16, á. 12 icce; 5-335, gy. 8, 13, á. 10 < > l. Alpári, aranyosmeggyesi, ardói, arlói, aszalói, barii, begányi, beregszászi, bernecei, bodrogkeresztúri, borsodi, budai (16 budai icce; 13 l), csabai, csáktornyai, csergői, csikói, daróci, debrői, diósgyőri, drégelyi, ecsedi, egri (30 egri icce; 25 l), emódi, erdőbényei, felsőbányai, fónyi, forrói, füzési, gágyvölgyi, garadnai, gönci, görömbölyi, gyöngyösi, gyöngyöspüspöki, gyulai, hanusfalvi, hejcei, helmeci, huszti, jánosdi, jenői, kállói, kassai, (16 kassai icce; 13 l), kászoni, kazai, kenézi, kisújvári, kisvárdai, kozmai, kövesdi, lizskai, mádi, miskolci, munkácsi, nádasdi, nagybányai, nagymihályi, németi, novaji, nyírségi, olsvai, patai, perényi, sajátkeresztúri, salánki, sápi, sárközi, sárospataki, seréci, somi, szalkai, szántói, szatmári, széplaki, szerencsi, szigetesi, szikszói, szinyérváraljai, tállyai, tarcali, újvárosi, vámosi, varanói, varbói, verpeléti, vitányi, zágrábi, zarándi, zempléni.
Kupa, cantarus:	Hazai. 1549. Erdélyi (= pint; 1,4 l).
Meszely, quartale, seitel:	Osztrák előzmény. 1495. 0,5 icce; 0,35-0,45, gy. 0,4 l. Bécsi (0,35-0,45 l), budai, erdélyi, pozsonyi.
Oka, occa, okka:	Török előzmény. 1590. 1,281 l.
Pint (talán ez hívták még bécsi nyolcadnak is?), pinta, media, mass, bind:	Német előzmény. 1393. 2 icce; 1,0-4,1 gy. 1,61 l. Balogi, bazini, bécsi (1,4-1,8 l), beregszászi, bélteki, budai (1,67 l),

	csáktornyai, csejtei, csikói, dévényi, egri (1,67 l), emödi, erdődi, felsőlendvai, gállosi, gurábi, gyulai, helmeci, ilosvai, kaboldi, kassai (1,67 l), kászoni, kisvárdai, lékai, modori, nyírségi, pásztói, pozsonyi, (1,67 l), rohonci, sajókeresztúri, sárospataki, sereci, soproni (1,25 l), stompfai, sümegi, szatmári, szendrői, szentgyörgyi, szetei, tolcsvai, tolnai, újhelyi, újvárosi, váradi, verebélyi, zalai, zarándi.
Puttony, vasculus:	Hazai. 1414. 36-39 l. Tokaji (45 icce; 37 l).
Stertinyák:	Horvát-szlovén mérték. 1610. 10 akó; 4,2-6,0 hl.
Vödör, hydra, idria, urna, eimer:	Német előzmény. 1075. 8-56 icce; 10-47 l. Alsólendvai, erdélyi (11,0 l), kapornaki, kolozsvári, kőszegi, németújvári, rohonci, szombathelyi, vasi, zalai.

A készlet 0,17 l-től 8,7 hl, kiv. 23,9 hl-ig terjed, a gyakorlati célszerűség szerint változott a nagyság. Közelebbit az alap kutatások hiánya miatt nem állapíthattunk meg. Az azonban kétségtelennek tűnik, hogy általános a következő összefüggés: 2 meszely az 1 icce és 2 icce az 1 pint. Tehát általános rendszer, de a konkrét nagyság (az icce nagysága szerint) helytől függően változó. A belső, öntörvényű integrálódás is, az akó és a köböl mellett, e három mértéket tünteti ki mint alapegységet.

SZÁRAZ ŪRMÉRTEKEK:	
Csapó, chap:	Hazai. 1559. Dél-dunántúli gabonamérték. Kanizsai (186 l).
Csötört, cantarus:	Hazai. 1528. Gabona: 52 l.
Fertály (ld. még :kvartale, szapu, véka is), quarta, quartale, vierteil.	Német előzmény. 1344. 20-200 l. Báti, besztercei, egri, turi, zólyomi.
Hord, vas:	Hazai. 1684. kivételes káposztáskert mérték; kb. 40 fej.
Ice, iusta, media, modius, halbe.	Európai előzmény. XV. Század. Ritkán alkalmazott mérték, a boriccénél nagyobb, kb. 0,7-1,31 l.
Kila, killa, cubulus, metreta, kübel.	Török előzmény. 1573. Baranya, Borsod, Gömör, Heves, Hont, Jászkun, Nógrád, Pest, Somogy, Veszprém megyékben dívott. 47-120 l.
Korec, corus, metreta, metz:	Szláv előzmény. 1507. Árva, Gömör, Liptó, Trencsény, Turóc megyékben éltek vele. 23-831 l.
Köböl, cubulus, kübel:	Hazai. 1193. 24-280, gy. á. 124 l. Bajmóci, bártfai, báti, bényei, berzevicei, bihari =

	debreceni, csarnaki, csongrádi, eperjesi, erdélyi, (64 kupa, 87-91 l), eszterdomi, gráci, gyulai, háthársi, homonnai, huszti, iványi, jászberényi, kállói, károlyi, kassai1[1] (78-124 l), kereszturi, késmárki, körmendi, kőszegi, krompachi, lékai, lotomberki, lőcsei, lublói, margitai, martonyosi, miskolci, munkácsi, nagymihályi, pápai, pécsi, putnoki, sárosi, sárvári, simándi, sümegi, szebeni, szécsi, szepesi, szigeti, szolnoki, szombathelyi, sztrompkói, tállyai, újhelyi, ungvári, zsolnai.
Kvartale (lásd fertály, szapu, véka is), quartale, quartalia.	Német előzmény. 1549. 44-89 l. Bajmóci, beregi, csábrági, kakati = párkányi, korponai, lévai, sági, szitnai.
Lukna, cubulus, luken:	Szláv előzmény. 1506. 93-156, gy. 156 l. Liptói, murányi, trencsényi, turóci, zólyomi.
Malter, malder:	Német előzmény. 1554. Felvidéki mérték. 10,0-15,5 hl.
Malommérték:	Az őrlésdíjat, a vámot kitevő kisebb malmonként változó űrtartalmú mérőeszközök: félfertály, félkvartale, félmérő, negyed, félmérő véka, ficsor, finak, köpéce, vajtoló, vámmérő negyed, vámbúza véka.
Mérő, metreta, mec, metz(e).	Német előzmény. 1341. 31-155, gy. 47, 62, 93, á. 62 l. bajai, bánóci, bazini, beckói, bécsi, (16 massel, 42, 62 l [pl. 1555-ben is 62 l]), besztercei, budai (64-102 icce; 54-93 l), csejtei, diószegi, drégelyi, egerszegi, esztergomi, füleki, galgóci, győri, holicsi, izbégi, kapornaki, komáromi, korponai, kosztolányi, körmöci, nagyszombati (37 icce; 31 l), pesti (111 icce; 93 l), pozsonyi (64-75 icce; 54-62 l), radosóci, rimaszombati szakolcai, szenici, szetkeresztzi, tapolcsányi, tardoskeddi, újhelyi, varasdi, varbói, veszprémi, vitenci, zsarnócai.
Mut, mutum, muth:	Osztrák előzmény. 1310. 30-32 bécsi mérő; 12,6-25,4 hl.
Oka, occa, oca, okka:	Török előzmény. 1692. 1,51 l.
Oktály, octale:	Hazai. 1524. Nagysága ismeretlen.
Strich:	Osztrák előzmény. XV. század. Kb. 41 l.
Szapu (lásd fertály, kvartale, véka is), cubulus, metreta, quartale, sapo:	Hazai. 1395. 31-155, gy. 46,93 l. Galgóci, jolsvai, oszlányi, rozsnyói, sarlóci, sárospataki, somorjai, szécsi, szentbenedeki.
Vanna:	Osztrák előzmény. 1548. Túró, vaj mértéke. 17-31, á. 30 l. Bártfai, beregszászi, debreceni, csongrádi, eperjesi, erdélyi (16,21 kupa; 22,30

	l), huszti, jenői, kassai (0,25 kassai köböl; 19-31 l), körmöci, máramarosszigeti, munkácsi, nagybányai, nógrádi, pozsonyi, sajószentpéteri, simándi, szentesi, váradi.
Véka (lásd fertály, kvartale, szapu is), modius, quartale:	Hazai. 1395. 13-43. gy. 31 , á. 30 l. Bártfai, beregszászi, debreceni, csongrádi, eperjesi, erdélyi (16,21 kupa; 22,30 l), huszti, jenői, kassai (0,25 kassai köböl; 19-31 l), körmöci, máramarosszigeti, munkácsi, nagybányai, nógrádi, pozsonyi, sajószentpéteri, simándi, szentesi, váradi.
Wecht:	Osztrák előzmény. 1403. budai lisztmérték. 158 l.

A készlet (0,9-300,01, illetve 5-24 hl között a mérendő fajtától, s a helytől függően változott. Belső integrálódás a XVIII. századig a köböl, a XVIII. század végétől a mérő javára tapasztalható. Többet az alap kutatások hiánya miatt nem állapíthatunk meg.

TÉRFOGATMÉRTÉKEK:	
Abora:	Ukrán előzmény. 1586. Észak felvidéki szénamérték. Kb. 30 m ²
Asztag, cumulus.	Hazai. 1395. A szál as gabona szérús tárolóegysége és mértéke. Vidékenként változó nagyságú, kb. 10-400 kepe.
Boglya, acervus:	Hazai. 1478. A széna mezei tárolóegysége és mértéke. Vidékenként változó nagyságú. 1843. 430 m ³
Csomó:	Hazai. 1671. A szál as gabona ritkább mértéke. 13-17 kéve.
Deszkamérték:	Hazai. 1627. Erdélyben: 0,03X0,5X3,7 m, 0,05 m ²
Fő, caput:	Hazai. 1529. A legkisebb kendermérték. 1/12 kita.
Homokláda, sandkasten:	Osztrák előzmény. 1775. Bányavárosokban 0,44 m ³
Kalangya, gelima, mandelio:	Hazai. 1560. A szál as gabona tárolóegysége és mértéke. 14-44, kiv. 60. gy. 26, 30, 32 kéve. Bereg, Borsod, Heves megyékben a XVI-XVII. században: 1 egri kalangya = 30 egri kéve.
Kazal, acervus, schober:	Hazai. 1463. A széna tárolóegysége és mértéke. Vidékenként változó nagyságú. 122-818 m ³
Kepe, capetia, schober:	Hazai. 1067. A szál as gabona mezei

	tárolásegysége és mértéke. 13-90, gy. 52, 60, 64, 76 kéve.
Kereszt, crux, kreutz:	Hazai. 1513. A szálas gabona mezei tárolásegysége és mértéke. 13-32, gy. 15, 16, 18, 20 kéve.
Kéve, manipulus, garben:	Hazai. 1372. A szálas gabona legkisebb mezei tárolóegysége és mértéke. A kaszálás módjától függően változó nagyságú.
Kita, fasciculus, ligatura, manipulus:	Hazai. 1246. Általános kendermérték. 12 mérték.
Köbmértékek, cubicmass:	Osztrák előzmény. 1775. A tárgy három kiterjedésének a szorzata, a tényleges térfogatmérés mértékei. Általában építkezéseknél dívott.
	A bécsi rendszer:
	1 köb-hüvelyk = 1728 köb vonal = 18,274 cm ³
	1 köb láb = 1728 köb-hüvelyk = 0,0315 m ³ ,
	1 köb öl = 216 köb-láb = 6,82 m ³
Marok, manus:	Hazai. 1513. Az aratott szálas gabona, a nyűvött len-kender legkisebb egysége.
Marting, motring:	Ismeretlen eredetű. 1544. Lazán tekert fonalmérték. A XX. Század elejétől hosszmérték jellegű (300-600 szál).
Nitra, fasciculus:	Ismeretlen eredetű. 1669. Tekercselt selyemfonal mértéke, 18 matring.
Nyaláb:	Hazai. 1547. Kisebb szénamérték.
Öl (köb értelemben), orgia, klafter:	Hazai. Fa (erdei öl): XVII. század. 2,8-3,4 m ³ . Széna: 1573. Átlag (1,0X2,5X2,5 öl) 38,4 m ³
Petrence, cumulus:	Hazai. 1723. A széna kisebb mezei tárolásegysége és mértéke.
Porció, portio:	Hazai. 1671. Hadsereg étellemezési egység. A ló porciója napi 8 font = 4,42 kg széna, heti 3 csomó szalma.
Rakás:	Hazai. 1702. A szálas gabona ritkább mezei tárolásegysége és mértéke.
Stöck, stuk, stuck:	Osztrák előzmény. 1634. Ismeretlen nagyságú fonalmérték.
Szekér, currus, plastrum, fuhre, wagen:	Ósi mérték, a szekérfajtától s a tehertől függő nagyságban. Bor: 5,4-16 hl. Gabona: szálas 4-10 kereszt. Széna: 4,6-38,4 m ³
Szénmérték, kohlmass:	Osztrák előzmény. 1775. Bányavárosokban 14 349-90 632 bécsi köbhüvelyk = 0,26-1,65 m ³
Téglamérték, ziegelmass:	Osztrák előzmény. 1775. Kincstári: 2,5X5,5X11,2 bécsi hüvelyk; 6,6X14,5X28,9 cm = 2,76 dm ³
Zsák, saccus:	Európai előzmény. 1542. Az áruajtától függő

	nagyságú.
Zsindelymérték, schindelmass:	Hazai. 1627. erdélyi: 1,9X11,0X71,7 cm = 1,48 dm ³ , felvidéki: 1,9X13,2X41,5 cm = 1,02 dm ³

A mérendők sokfélesége miatt nem summázható, az alap kutatások hiánya egyébként is bizonytalanítja a készletet.

Súlymértékek

Drám, drahma:	Erdélyi, hódoltsági területen lévő mérték. 1714. 0,18 bécsi lat; 3,15 g.
Font, libra, pfund:	Római, európai előzmény. 1404. 0,45-0,61, á. 0,56 kg. Bécsi (32 lat; 0,56 kg), budai (32 lat; 0,49-0,61 kg), debreceni, erdélyi (20, 32 lat; 0,36, 0,45 kg), pozsonyi (32 lat: 0,56 kg) vám (1852. 30 vámlat; 0,5 kg) Spanyol orvosi libra (12 nehezék, spanyol uncia 0,384 kg) Spanyol libra, közönséges = 0,32 kg
Kantár, cantar:	Erdélyben, hódoltsági területen dívó török mérték. 1714. 44 oka; 55 kg.
Lat, uncia, loth:	Európai előzmény. 1441. 1,4-1,9 gy. 1,75 dkg. Bécsi (4 nehezék; 1,75 dkg), budai (4 nehezék; 1,5-1,9 dkg), erdélyi (4 nehezék; 1,4-1,9 dkg), pozsonyi (4 nehezék; 1,75 dkg), vám (1,66 dkg).
Litra, liter:	Erdélyben, hódoltsági területen dívó török mérték. 1714. 200 drám; 31,5 dkg.
Mázsa, centenarius, massa, centner, zentner:	Római, európai előzmény. 1255. 50-73, gy. 56 kg. Bécsi (100 font; 56 kg), budai (100-120 font; 54-73 kg), erdélyi (144 font; 56,64 kg), pozsonyi (100 font; 56 kg), vám (1852. 100 font; 50,0 kg).
Nehezék, quintil, quintel, uncia, quinchen:	Római, európai előzmény. 1344. 3,4-3,8 dkg. Bécsi (3,5 dkg), budai (3,0-3,8 dkg), pozsonyi (3,5 dkg), spanyol (3,2 dkg)
Oka, oca, occa, okka:	Erdélyben, hódoltsági területen dívó török mérték. 1692. 1,26 kg.
Térfogatsúly (hektolitersúly):	Osztrák előzmény. 1579. Gabonamértékek: a

	száraz űrmérték (mérő) gabona súlya (font). Fajtánként, koronként változó. Átszámítva átlag: búza 75, kétszeres, rozs, 68, árpa 56, zab 42 kg/hl.
--	--

A készlet 315 g-tól 75 kg-ig terjedt. Általános összefüggésnek tűnik: 4 nehezek az 1 lat és 32 lat az 1 font. A török súlyok a XVIII. század elején kikoptak a gyakorlatból, kivéve az okát, délen a XVIII. század végén is dívott. Többet az alap kutatások hiánya miatt nem állíthatunk meg.

Darabmértékek

Árkus (ív), arcus, bogen:	Német előzmény. 1568. A papír alapegysége és mértéke (a merítőszita nagyságának megfelelő papírlap).
Bál(a), bal, balla, ballen:	Német előzmény. 1500 k. Papírmérték: 10 rizsma.
Bokor (pár):	Hazai. 1405. 2 darab.
Cimmer, zimmer:	Német előzmény. 1689. Prém mértéke.
Konc, buch:	Német előzmény. 1500 k. 24 árkus író-, 25 árkus nyomópapír.
Köteg, ligatura, fasciculus, bündel:	Hazai. 1542. Bőr: 10, 20 db írotoll: 25 db. Papír lásd rizsma.
Mandel:	Német előzmény. 1659. 15 db.
	Német előzmény. XIX. század eleje. 12 tucat, 144 db.
Rizsma, scapis, risma, ries:	Német előzmény. 1500 k. 20 konc papír, 1880-tól 1000 ív.
Só, sal:	Hazai. 1329. A kősó változó nagyságú (3-9 kg) darabegysége.
Sok, sokk, sock, schock:	Német előzmény. 1542. 60 db.
Tucat, ducent:	Német előzmény. 1579. 12 db.

Néhány összefüggés mintha arra utalna, hogy a darabmértékek között is volt rendszer, de az alap kutatások hiánya miatt többet nem állíthatunk meg. Az azonban bizonyos, hogy a papírmértékek – rizsma (20 konc) = bála (10 rizsma) a papírkészítői korszak egész ideje alatt Európa-közi állandó váltószámú rendszert alkottak.